

З усіх своїх численних шхун, кечів та катерів, що сновигали серед коралових островів Південномор'я, Девід Гриф найбільше любив "Громовика", шхуну на дев'яносто тонн, дуже подібну до яхти. Вона була така швидка, що вже давно здобула славу, ще тоді, як доправляла контрабандний опіум із Сан-Дієго до П'юджет-Саунду, ловила тюленів у Берінговому морі та постачала зброю на Далекий Схід. Митники її просто ненавиділи й проклинали, зате всі моряки нею захоплювалися, а для корабельників, що змайстрували шхуну, вона була хтозна-якою гордістю. Навіть нині, проплававши сорок років, "Громовик" усе ще був незрівнянно прудкий, і ті моряки, що не бачили його, не могли цьому повірити. Тим-то через нього спалахували гострі суперечки, а то й бійки, по всіх портах од Вальпарайсо до Манільської затоки.

Того вечора шхуна пливла, поставивши вітрила гостро до вітру; її великий грот геть обвис, полотнища вітрил щоразу хляпали, коли шхуна здіймалася на гладеньку хвилю, і хоч вітер ледь кивав, а все ж судно легко робило чотири вузли. Девід Гриф уже з годину стояв на баку з завітряного боку, спершись на поруччя, і дивився за борт на ясний фосфоричний слід судна. Легенький вітерець, що відбивався від клівера, п'янкою прохолодою дихав йому в лице й на груди; Гриф був у захваті від своєї чудової шхуни.

— Ну, хіба ж не краса, Тауте? — звернувся він до канака-дозорця і пестливо погладив тикове поруччя.

— Авжеж-бо, хазяїне,— відповів канак глибоким грудним голосом, властивим полінезійцям.— Тридцять років я плаваю, але такого судна ще не знав. На Раятеа ми зємо його "Франауао".

— "Вранішня зоря",— переклав Гриф те пестливе наймення.— Хто її так назвав?

Тауте хотів був відповісти, коли враз його увагу привернуло щось удалині. Гриф і собі став дивитися в той бік.

— Земля,— сказав Тауте.

— Так, Фуатіно,— згодився Гриф, усе ще дивлячись туди, де на яснозоряному обрії темніла пляма.— Ну, гаразд, піду скажу капітанові.

"Громовик" не міняв курсу, і скоро вже можна було навіть розрізнити обрис острова; далі почувся сонний хлюпіт прибою та бекання кіз; із суходолу дмухнув вітер, напоєний квітковими пахощами.

— Якби не ущелина, то такої ясної ночі можна було б зайти в протоку, — з жалем зауважив капітан Глас, дивлячись, як стерничий міцно прив'язує стерно.

Шхуна кинула якоря за милю від берега, чекаючи світанку, щоб тоді спробувати переплисти небезпечну протоку до острова Фуатіно. Була справжня тропічна ніч, ніщо не заповідало дощу чи бурі. На носі покотом полягали спати матроси-раятейці, а на кормі, так само недбало, поклалися капітан, помічник та Гриф. Лежачи на вкривалах, вони курили й сонно розмовляли про Матаару, королеву Фуатіно, та про кохання її дочки Наумоо й Мотуаро.

— Таки правда, вони романтичний люд,— сказав Браун, капітанів помічник.— Не менше за нас, білих.

— Авжеж, такі романтичні, як Пільзах,— засміявся Гриф,— а це вже щось важить. Коли він утік од вас, капітане?

— Одинадцять років тому,— із злістю озвався капітан Глас.

— Розкажіть мені,— попросив Браун.— Я чув, ніби відтоді він ніколи й не виїздив з Фуатіно. Це правда?

— Щира правда,— буркнув капітан.— Закоханий у свою жінку, в те ледащо. Вкрала його в мене, а добрий був моряк, кращого й не знайти, дарма що голландець.

— Німець,— поправив Гриф.

— Це все одно,— відказав той.— Того вечора, як він зійшов на берег і Нотуту глянула на нього, море втратило доброго моряка. Мабуть, вони відразу вподобали одне одного. Не встигли ми й озирнутись, як вона вже поклала йому на голову вінок з якихось білих квітів, а хвилин через п'ять вони вже гасали берегом, узявшись за руки та сміючись, наче двоє дітлахів. Гадаю, це він висадив динамітом той величезний кораловий риф у протоці. Щоразу я тут обдираю зі шхуни лист або й два мідяної бляхи.

— А що було далі? — допитувався Браун.

— Оце й усе. Пропав моряк. Одружився тієї ж таки ночі і вже більше не приходив на корабель. Другого дня я пішов його шукати. І знайшов у очеретяній хижі серед кущів. Справжній білий дикун — босий, заквітчаний і таке інше, сидить і бренькає на гітарі. Дурень дурнем. Попросив, щоб я переправив його речі на берег. Я послав його під три чорти. І це все. Завтра її побачите. Вони вже мають троє нащадків — чудових дітлахів. Я везу йому грамофон та цілу купу платівок.

— А потім ви зробили його своїм агентом? — запитав помічник.

— А що ж я маю подіяти? Фуатіно — острів кохання, а Пільзах був закоханий. До того ж він добре знав тубільців. Він виявився найкращим агентом з усіх, що я будь-коли мав. На нього можна покластися. Ось побачите його завтра.

— Слухайте, хлопче,— грізно звернувся капітан Глас до свого помічника.— Ви, може, теж романтик? Коли так, то лишайтеся на шхуні. Фуатіно — острів романтичного божевілля. Кожен у когось закоханий.

Вони живуть коханням. Хтозна, в чому воно тут сидить, чи в кокосовому молоці, чи в повітрі, чи в морі. Історія цього острова за останні десять тисяч років — то самі любовні пригоди. Ніхто краще за мене про це не знає, я розмовляв зі старими людьми, а коли побачу, що ви пішли берегом, узявшись за руки...

Він ураз спинився, і двоє слухачів зачудовано глянули на нього. Капітан дивився через їхні голови кудись у напрямку великої щогли. Вони теж позирнули туди й побачили смагляву руку, м'язисту й мокру. Потім за борт учепилася друга смаглява рука. Далі з'явилася голова з довгими кучерями і, нарешті, обличчя з лукавими чорними примруженими очима, осяяне усмішкою.

— Боже мій! — охнув Браун.— Це ж фавн, морський фавн!

— Це Людина-Цап,— сказав Глас.

— Це Маурірі,— сказав Гриф.— Він мій рідний, кривий брат за священним тутешнім звичаєм. Ми обмінялися найменнями.

Широкі темні плечі та дужі груди піднялися над поруччям, спритне тіло легенько й безгучно стрибнуло на палубу. Браун, що, як на помічника капітана, був досить начитаний, не зводив з прибульця захопленого погляду. Все, що він вичитав у книжках, безперечно доводило: цей гість з глибин морських — справжній фавн. Але сумний фавн, подумав юнак, коли брунатно-золотавий бог лісу підійшов до Девіда Грифа, а той підвівся й простяг йому руку.

— Девіде! — привітався Гриф.

— Маурірі, великий брате! — озвався Маурірі.

І надалі, як велить звичай побратимам, кожен з них називав другого не його ім'ям, а своїм власним.

Вони розмовлялися фуатінською говіркою полінезійців, і Браун міг тільки здогадуватися, про що йдеться.

— Далеко ти плив, щоб сказати мені "талофа",— морив Гриф, коли Маурірі сів, стікаючи водою, на палубу.

— Багато днів і ночей чекав я на тебе, великий брате,— відказав Маурірі.— Я сидів на Великій Кручі, де сховано динаміт, який мені доручили стерегти. Я бачив, як ви підійшли до протоки, а тоді знов одпливли в темряву. Я знав, що ви чекаєте на світанок, і приплив. Велике лихо спіткало нас. Матаара вже багато днів голосить за тобою. Вона стара, а Мотуаро помер, і вона сумує.

Гриф, як велів звичай, похитав головою, зітхнув і аж тоді запитав:

— Він одружився з Наумою?

— Так. Кінець кінцем вони втекли в гори й жили з козами, доки Матаара їм простила, а тоді повернулися й оселились з нею у Великій Хижі. Але тепер він помер, і Наумоо хутко помре. Тяжке наше горе, великий брате: Торі помер, і Таті-Торі, й Петеоо, й Пільзах, і ще інші.

— Пільзах теж! — скрикнув Гриф.— Може, була якась пошесть?

— Багато було вбивства. Слухай, великий брате. Три тижні тому прийшла чужа шхуна. З Великої Кручі я побачив над морем її щогли. Човни тягли її в протоку, але вона не зуміла обійти великого рифу й добряче наштовхалася об нього. Тепер її вивели на мілину й латають. На тій шхуні восьмеро білих людей. У них жінки з якогось острова далі на схід. Жінки розмовляють мовою, що скидається на нашу, але трохи не такою. Та ми їх розуміємо. Вони кажуть, що ті люди зі шхуни їх украли. Може, то й правда, але вони співають, танцюють і наче вдоволені.

— А чоловіки? — упав йому в слово Гриф.

— Ті розмовляють по-французькому. Я знаю, бо на твоїй шхуні колись був помічник, що говорив французькою мовою. Вони мають двох отаманів, не таких, як решта. В них блакитні очі, як у тебе, і вони чорти. Вони не платять нам за наш батат, за таро, за хлібні овочі. Вони геть усе в нас беруть, а хто скаржиться, того вбивають. Вже вбили Торі, і Таті-Торі, й Петеоо, і ще інших. Ми не можемо битися, бо не маємо рушниць, тільки дві-три і то старі. Вони знущаються з наших жінок. Так загинув Мотуаро, бо він боронив свою Наумоо, а вони забрали її до себе на шхуну. Через це і Пільзаха вбито. Старший з двох білих отаманів, Великий Чорт, стрельнув у нього раз, коли він плів човном, та ще двічі стрельнув, коли він пробував видряпатися на берег. Пільзах був сміливий чоловік, а тепер Нотуту сидить у хаті та водно плаче. Багато людей злякалося й повтікало жити з козами. Але там, у горах, не вистачає на всіх їжі. Люди не зважуються виходити в море й ловити рибу, не працюють на городах через тих чортів, що забирають від них геть усе. І ми хочемо битися.

Великий брате, нам потрібні рушниці та багато набоїв. Я переказав нашим, що поплив до вас, і люди вже чекають. Чужі білі люди не знають, що ви тут. Дайте мені човна та рушниці, і я повернуся ще до світу. А коли ви приїдете завтра, ми будемо готові. Ти даси знак, і ми вб'ємо чужих білих людей. їх треба вбити. Великий брате, ти завжди був нам рідний. Наші люди молилися різним богам, щоб ти приїхав.

— Я попливу з тобою,— сказав Гриф.

— Ні, великий брате,— відповів Маурірі,— ти повинен лишитися на шхуні. Чужі білі люди боятимуться шхуни, а не нас. У нас будуть рушниці, а вони про це не знатимуть. Вони злякаються аж тоді, як побачать твою шхуну. Пошли краще з човном цього молодика.

Отже, Браун, перейнятий романтикою пригод, що про них він читав і здогадувався, але ще не спізнав їх, зайняв своє місце на човні, навантаженому рушницями та набоями. Коло весел сіло четверо матросів з Раятеа, а коло стерна — брунотно-золотавий фавн, що виринув з моря. В тропічній темряві човен рушив до Фуатіно —

напівказкового острова кохання, на який напали пірати двадцятого сторіччя.

II

Якщо провести лінію між Джалуїтом на Маршаллових островах і Бугенвілем на Соломонових та якщо на два градуси нижче екватора перетяти ту лінію другою, проведеною від Укуора на Каролінських островах, то саме там, серед скупаного в сонці безлюдного морського простору і височіє острів Фуатіно, заселений плем'ям, спорідненим з гавайцями, самоанцями, таїтянами та маорійцями. Фуатіно — це крайня цятка клину, що ним Полінезія врізується далеко на захід між Меланезією та Мікронезією. Той-бо острів Фуатіно й побачив Девід Гриф другого ранку за дві милі на схід, якраз навпроти сонця, що саме піднімалося з-за обрію. Вітер і далі не подужчав, проте "Громовик" плыв по гладенькій воді зі швидкістю, що не посоромила б кожную острівну шхуну при вітрі втричі більшому.

Острів Фуатіно був просто згаслий вулкан, що його випнув з дна морського якийсь доісторичний катаклізм. Західний його бік, поколений і потовчений, поглинула вода, зробивши прохід до самого кратера, який тепер правив за гавань. Отож Буатіно нагадував зубчасту підкову, повернену кінцями на захід. Шхуна саме прямувала до проходу в тій підкові. Капітан Глас, що з біноклем у руці зазірав до саморобної карти, розкладеної на дахові каюти, враз випростався, і на його обличчі з'явилася тривога впереміш з покірливістю.

— Починається,— сказав він.— Це пропасниця. Я сподівався її аж завтра. Вона мене завше добряче трусить, містере Гриф. За п'ять хвилин я вже буду непритомний. Вам доведеться самому вести шхуну. Готуй ліжко, юнго! Якнайбільше укривал! І налий у пляшку окропу! На морі так тихо, містере Гриф, що ви, мабуть, щасливо минете великий риф. Тримайтеся вітру і йдіть просто на риф. "Громовик" — єдина шхуна на півдні Тихого океану, що на таке здатна. І я певний, що вам пощастить. Пливіть попри саму Велику Кручу, тільки пильнуйте за грот-гіком.

Капітан Глас говорив швидко, немов п'яний, бо його запоморочений мозок насилу боровся з малярійним нападом. Коли він хитаючись пішов до трапу, обличчя йому почервоніло і вкрилося плямами, наче від страшного запалення чи гангрені. Очі його вилазили на лоба й стали мов скляні, руки трусилися, зуби цокотіли з холоду.

— За дві години я почну пітніти,— ледве вимовив він побілілими губами.— Тоді ще години зо дві, і все минеться. Я вже вивчив ці клятенні напади, знаю весь їхній перебіг до останньої хвилини. В-в-ви б-б-беріться...

Голос зів'яв у невиразному бурмотінні, капітан сповз східцями до каюти, і шхуною взявся керувати господар. "Громовик" саме входив у протоку. На кінцях підкови бовваніли дві здоровезні скелі, футів по тисячі заввишки, зв'язані з островом тільки вузькими низенькими пересипами. Між тими скелями був прохід з півмилі завширшки, але його мало не весь перепиняв кораловий риф, спадаючи від південного кінця підкови. Прохід, що його капітан Глас називав ущелиною, звивався трохи поміж рифами, тоді повертав рівно на північ і далі вже йшов під саму прямовисну кручу. Тут грот-гік з лівого боку судна трохи не торкався скелі. Гриф, стоячи над правим бортом, бачив дно за яких два сажні, а далі також стрімко здіймалася мілина. Шхуну вів на кодолі човен, щоб легше було кермувати нею і щоб її не занесло на каміння. Мавши ходовий вітерець, Гриф пустив "Громовика" на повну швидкість і щасливо перебрався через великий риф. Шхуну трошки шкрябнуло, але так легенько, що не подряпало мідяної обшивки.

Перед Грифом лежала фуатінська гавань. Це була кругла водяна поверхня близько п'яти миль у прогоні, облямована білим кораловим узбережжям; понад берегом зносилися стрімкі зелені спади ген аж до похмурих кратерових стін. На самому краю стирчали шпичасті вершини вулканічних гір, а навколо них — шапки пасатних хмар. У кожному закутку, в кожній шпарині вивітреної лави вкорінилися виткі лози й дерева — гінке, розбуяле зело. Тонкі струмочки води, неначе імла,

розсипалися водограями із стофутової височини. Казкових чар ще додавало тепле вогке повітря, важке від аромату жовтоквітної касії.

Припасовуючись до легкого мінливого вітру, "Громовик" заходив у гавань. Гриф звелів підняти човна на шхуну, а сам узявся оглядати берег у бінокль. Він не помітив нічого живого. Острів спав у гарячому сяйві тропічного сонця. Ніхто не вийшов зустрічати шхуну. Понад північним узбережжям, де торочки кокосових пальм ховали село, він бачив чорні носи човнів у повітках. На березі, на рівному кілі, стояла якась шхуна. Ні на ній, ні круг неї людей не видно було.

Аж підпливши ярдів на п'ятдесят до берега, Гриф наказав кинути якоря. Там було сорок сажнів завглибшки. А на самій середині він колись давно викинув триста сажнів ланцюга і не дістав дна; це було й не диво на такий кратер, як фуатінський. Коли якірний ланцюг заскреготав, виповзаючи з шлюзу, Гриф побачив, що на палубі чужої шхуни з'явилося кілька тубілок, високих і повних, як бувають тільки полінезійки. Одягнені вони були в легкі агу, а на головах мали вінки. Крім того, він побачив і таке, чого ті жінки не завважили: присадкувата чоловіча постать крадькома перелізла на ніс шхуни, звідти припала до піску й майнула в зелену лісову гущавину.

Поки матроси згортали й закріплювали вітрила, напинали тент, скручували шкоти й такелаж, як це звичайно робиться у гавані, Девід Гриф походжав палубою і марно шукав ще якихось ознак життя. Раз від Великої Кручі він виразно почув далекий рушничний постріл. Більше не стріляли, і він подумав, що то якийсь мисливець полював на дику козу.

Проминула ще година, капітан Глас уже не трусився під горою вкривал: тепер він знемагав від пекельного поту.

— Ще півгодини, і я зовсім оклигаю,— кволо сказав він.

— Чудово! — відповів Гриф.— Ніде чомусь нікого не видно. Мабуть, я подамся на берег до Матаари та роздивлюся, як і що.

— Там зібралась така братія, що будьте обережні,— перестеріг його капітан.— Якщо не вернетесь за годину, то перекажіть через кого-небудь.

Гриф сів до стерна, а чотири раятейці заходилися гребти. Приставши до берега, він зацікавлено оглянув жінок під тентом на чужій шхуні. Тоді на спробу помахав їм рукою; вони захихотіли й теж помахали йому.

— Талофа! — гукнув Гриф.

Вони зрозуміли привітання, однак відповіли:

— Йорана.

Гриф здогадався, що вони з островів Товариства.

— З Ваїнею,— відразу визначив один із матросів.

Гриф запитав жінок, звідки вони родом, і вони сміючись відповіли:

— Ваїней.

— Шхуна начебто старого Дюпюї,— тихо сказав Гриф по-таїтійському.
— Але не придивляйтеся до неї. Яка ваша гадка? Хіба це не "Валетта"?

Люди вилізли на берег, підтягли човна й тим часом потайки поглядали на шхуну.

— Це справді "Валетта",— сказав Туате.— Сім років тому в неї зламалася щогла. В Папіїті зроблено нову, на десять футів коротшу. Це вона.

— Ану, хлопці, підіть та побалакайте з жінками. Вам з Паятеа майже видко Ваїней, і ви напевне знайдете серед них знайомих. Довідайтеся про все, що зможете. А як вилізе хто з білих, не заводьтеся з ним.

Ціла зграя крабів зашурхотіла Грифові з-під ніг, коли він рушив берегом, але під пальмами не рилися й не хрюкали свині, як бувало досі. Кокосові горіхи лежали там, де попадали, а під копровими повітками ніщо не сушилося. Ніхто не працював, скрізь панував нелад. Гриф ходив від хижки до хижки: ніде нікого не було. Трапився йому один дід, сліпий, беззубий, зморшкуватий; він сидів у холодку й забелькотів з переляку, коли Гриф озвався до нього. Неначе чума напала на острів, подумав Гриф, добувшись нарешті до Великої Хижі. Там теж було порожньо, все стояло гайном. Не було завітчаних чоловіків та дівчат, не було темношкірих дітей, що звичайно качалися по землі в затінку авокадових дерев. На порозі, згорбившись і хитаючись із горя, сиділа Матаара, стара королева. Побачивши Грифа, вона знову заплакала й стала розповідати про своє лихо, нарікаючи, що нікому як слід привітати гостя.

— І вони забрали Наумоо,— закінчила вона.— Мотуаро помер. Мій люд порозбігався і гине з голоду в горах, де живуть кози. І нема нікого, хто б хоч надрізав тобі кокосового горіха. О брате, твої білі брати — справжні дияволи!

— Вони мені не брати, Матааро,— сказав Гриф.— Вони грабіжники й свині, я вижену їх з острова.

Нараз він замовк, круто повернувся, вихопив з-за пояса кольта й націлив його в лице чоловікові, що, зігнувшись навпіл, метнувся до нього з-за дерева. Гриф не вистрілив, а чоловік не спинявся, аж поки добіг до Грифа, кинувся йому в ноги й почав щось безладно, дико викрикувати.

Гриф угадав у ньому того втікача, що недавно майнув з "Валетти" і зник у заростях.

Він підняв його і, тільки вже стежачи за його вустами з заячою губою, почав трохи розуміти, що той казав.

— Урятуйте мене, пане, врятуйте! — скиглив утікач по-англійському, хоч з вимови відразу було знати південноморського тубільця.— Я знаю вас! Урятуйте мене!

Після того він забелькотів щось геть уже недоладне, аж Гриф ухопив його за плече й струсонув, аби він замовк.

— Я тебе теж знаю,— сказав Гриф.— Ти був за кухаря у французькому готелі в Папіїті два роки тому. Всі тебе називали Заяча Губа.

Чоловік нестямно закивав головою.

— Тепер я кухарем на "Валетті".— Він плював слиною, корчив губи, відчайдушно спмагаючись на виразну мову.— Я вас знаю. Я бачив вас у готелі. Бачив і в Лавіні. Бачив на "Морській чайці". Бачив на пристані, де стояла ваша "Маріпоза". Ви капітан Гриф, і ви врятуєте мені життя. Ті люди — дияволи! Вони вбили капітана Дюпюї. Мене примусили отруїти половину команди. Двох застрелили на щоглі. Решту — у воді. Я їх усіх знаю. Вони викрали дівчат з Ваїнею. Вони понабирали собі за помічників в'язнів із Нумеї. Вони пограбували торговців на Нових Гебридах. Вони вбили купця у Ванікорі та вкрали там двох жінок. Вони...

Але Гриф уже не чув його. З-за дерев від гавані долинула стрілянина, і він побіг до берега. Таїтянські пірати й ново-каледонські каторжники! Нічогенька банда! І ось тепер вони напали на його шхуну.

Заяча Губа побіг слідом за Грифом і далі оповідаючи про вчинки білих чортів.

Стрілянина стихла так само раптово, як і почалась, але Гриф біг далі, сповнений тривожних здогадів. На повороті стежки він здибав Маурірі, що мчав до нього з берега.

— Великий брате,— вимовив Людина-Цап, задихаючись.— Я спізнився. Вони забрали твою шхуну. Тікаймо, бо тепер вони шукатимуть тебе.

Він кинувся стежкою вгору, геть від берега.

— Де Браун? — запитав Гриф.

— На Великій Кручі. Я потім розкажу. Тікаймо!

— А мої люди, що були в човні?

Грифова загайність доводила Маурірі до розпачу.

— Вони з жінками на чужій шхуні. Не бійся, їх не вб'ють. Тим чортам потрібні матроси. Але тебе вони вб'ють. Слухай! — Водю до них долинула французька мисливська пісенька, що її співав розбитий тенор. — Вони пристають до берега. Я бачив, як вони забрали твою шхуну. Тікаймо!

III

Девід Гриф не боявся смерті й не тремтів за свою шкуру, однак ніколи не вдавав із себе героя. Він знав, коли слід битись, а коли тікати, і не мав сумніву, що саме тепер краще тікати. Він біг за Маурірі стежкою вгору, повз діда, що сидів у холодку, повз Матаару, що журилася на

порозі Великої Хижі. Слідом за ним, наче собака, дріботів Заяча Губа. Ззаду галасувала погоня, але їй годі було міряться з Маурірі, що біг так швидко, аж серце йому мало не розривалося. Стежка повужчала, звернула праворуч і поп'ялася круто вгору. Лишилася позаду остання очеретяна хижа; втікачі продерлись через хащі касії, де роєм літали великі золотаві оси. Стежка завивалася дедалі крутіше вгору, аж нарешті стала така стрімка, що нею могли ходити лише кози. Маурірі показав на голий вулканічний прискалок, куди здіймалася стежка, і сказав:

— За скелею, великий брате, ми будемо в безпеці. Білі чортяки туди не наслідуються йти, бо ми кидаємо їм на голову каміння, а іншої стежки нема. Завжди вони тут спиняються та стріляють, коли ми переходимо верхів'ям скелі. Хутчій!

Ще за чверть години вони добулися до того місця, де стежка вилася голою скелею.

— Чекайте, а як ітимете, то швидше,— застеріг Маурірі.

Він вистрибнув на ясне світло, і знизу озвалося кілька рушниць. Кулі свистіли круг нього, хмарками зносилися кам'яна курява, але він щасливо перебіг відкриту ділянку. Гриф подався за ним; одна куля пролетіла так близько, що йому кольнуло в щок. Заячу Губу теж не поранило, хоч він був і не такий прудкий.

Решту дня вони пересиділи високо вгорі в ярку, де в лавових заглибинах росли терасами таро й папайї. Тут Гриф обміркував свої плани й докладно довідався від Маурірі, що сталося.

— Нам не пощастило,— казав той.— Треба ж було білим чортам якраз цієї ночі виїхати на риболовлю! Ми пливли протокою в темряві. А вони були на човнах. Вони завжди мають при собі рушниці. Одного раятейця застрілено. Браун вівся дуже мужньо. Ми пробували плисти в глиб бухти,

але вони перейняли й погнали до берега між Великою Кручею та селом. Рушниці й набої ми забрали, та човна довелося залишити їм. Так вони довідалися, що ви приїхали. Браун тепер по цей бік Великої Кручі з рушницями й набоями.

— То чому ж він не перебрався через Велику Кручу й не перестеріг мене, коли ми підходили до берега? — обурився Гриф.

— Він не знав дороги. Тільки кози та я знаємо, як тудю йти. А мені таке не спало на думку. Я поліз через хащі, щоб дістатися до води та поплисти до тебе. Але чорти були в лісі, стріляли в Брауна та в раятейців, а за мною теж гналися до світанку і навіть ще вранці там, унизу. Потім прибула твоя шхуна, і вони чекали, поки ти зійдеш на берег. Я вибрався з хащів, але ти вже був на березі.

— То це ти вистрілив?

— Еге, щоб тебе перестерегти. Але вони хитрі й не стали стріляти в мене, а то був мій останній набій.

— Тепер ти розкажуй, Заяча Губо,— звернувся Гриф до кухаря з "Валетти".

Його оповідання було довге і втомливо докладне. Він цілий рік плавав на "Валетті" — від Таїті і скрізь по Паумоту. Господар шхуни, старий Дюпюї, був також і капітаном на ній. В останній свій рейс він найняв на Таїті двох незнайомців, одного за помічника, а другого за комірника. Ще одного чужинця він уже віз собі за агента на острів Фанрікі. Помічника звати Рауль Ван-Асвельд, а того, другого,— Карл Лепсьє.

— Вони брати, я це знаю, бо чув, як вони балакали вночі на палубі, гадаючи, що їх ніхто не чує,— пояснив Заяча Губа.

"Валетта" плавала серед Низьких островів, збираючи перламутрові мушлі по факторіях Дюпюї. Третій чужинець, Франс Амундсон, змінив П'єра Голяра на Фанрікі. П'єр Голяр сів на шхуну, наміряючись вернутися на Таїті. Фанріцькі люди казали, що він мав передати Дюпюї цілу кварту перлів. Першої ж ночі по тому, як шхуна відпливла від Фанрікі, в каюті почулася стрілянина. Потім тіла Дюпюї та П'єра Голяра викинуто в море. Матроси-таїтяни заховалися на бак. Два дні вони там сиділи, не ївши, а "Валетта" лежала в дрейфі. Потім Рауль Ван-Асвальд примусив Заячу Губу зварити страву, насипав туди отрути й звелів віднести на бак. Половина матросів повмирала.

— Він націлив у мене рушницю, пане, що ж я мав робити? — скиглив Заяча Губа.— З решти матросів двоє полізли на щоглу, і їх застрелено. Фанрікі було за десять миль від нас. Інші пострибали у воду, хотіли тікати вплав. Їх там і поперестрілювано. Живий залишився тільки я та тих двоє чортів, бо я був їм потрібний за кухаря. Того дня подув вітер, вони повернулися до Фанрікі й узяли з собою Франса Амундсона, бо той був їхнього кодла.

Після того Заяча Губа розповів про жахи, яких він набачився, поки шхуна довгими переходами посувалася на захід. Він був живий свідок і знав, що його давно вбили б, якби не його кухарство. У Нумеї до них пристали п'ятеро каторжан. Заячу Губу ніколи не пускали на берег. Гриф був перший сторонній чоловік, з яким йому вдалося поговорити.

— А тепер вони мене вб'ють,— казав, бризкаючи слиною, Заяча Губа, — бо здогадаються, що я вам про все розповів. Але я не боягуз, я залишуся з вами, містере, і з вами помру.

Аюдина-Цап похитав головою й підвівся.

— Лежи тут і відпочинь,— сказав він Грифові.— Сьогодні вночі доведеться плисти далеко. А цього кухаря я зараз одведу на верховину, де живуть мої брати з козами.

IV

— Добре, що ти плаваєш, як справдешній чоловік, великий брате,— прошепотів Маурірі.

З лавового ярка вони спустилися до бухти й зайшли у воду. Пливли тихо, не хлюпаючи. Маурірі показував дорогу. Чорні стіни кратера здіймалися високо вгору — здавалося, неначе вони пливуть на дні величезної макітри. Угорі ясніло небо, запорошене дрібними зорями. Попереду блимало світло, вказуючи, де стоїть "Громовик". З палуби, притишені відстанню, долинали звуки духовного гімну. То грав грамофон, призначений у дарунок Пільзахові.

Плавці звернули ліворуч, далі від захопленої шхуни. Після гімну з палуби почувся сміх і співи, потім знов заграв грамофон. Гриф усміхався в душі, думаючи, як ті слова до речі,— понад темною водою линуло: "Веди нас, о світло благе!"

— Нам треба доплисти до протоки й вилізти з води біля Великої Кручі, — шепотів Маурірі.— Чорти засіли в низовині. Чуєш?

Зрідка долинали постріли — отже, Браун і досі обороняв Кручу, а пірати насідали з вузького пересипу.

Ще за годину вони підпливли під похмуру тінь Великої Кручі. Маурірі навпомацки знайшов стежку й завів Грифа в ущелину. Нею вони пробралися вгору, аж поки долізли до вузького рівного прискалка футів сто над водою.

— Почекай тут,— сказав Маурірі.— Я піду до Брауна. Вранці повернуся.

— Я піду з тобою, брате,— мовив Гриф.

Маурірі всміхнувся в пітьмі.

— Навіть ти, великий брате, не годен цього зробити. Мене звуть Людина-Цап, і тільки я на всьому Фуатіно можу перейти Великою Кручею вночі. Та навіть я йтиму нині там уперше. Подай руку. Намацав? Ось тут заховано Пільзахів динаміт. Лягай ближче до скелі і спи спокійно, не звалишся. Ну, я йду.

На вузькому виступці, високо понад бурхливим прибоєм, поруч цілої тонни динаміту, Девід Гриф розважив, що йому робити далі, тоді поклав голову на руку й заснув.

Уранці, коли Маурірі повів його через вершину Великої Кручі, Девід Гриф зрозумів, чому її годі було перейти вночі. Хоч, моряком буди, він умів лазити й не боявся висоти, але потім сам собі дивувався, що зумів пройти туди серед ясного дня. Були місця, де він під пильним доглядом Маурірі нахилився над глибокими, стофутувими розколинами і, падаючи, хапався руками за що тільки міг на протилежному боці, а тоді вже витягав ноги. Один раз довелося перестрибнути прірву десять футів завширшки й десь із п'ятсот завглибшки, та ще так, щоб утрапити ногами на вузький прискалок, що був з другого боку на сажень нижче. А раз він, дарма що мав дуже сильну вдачу, трохи не зомлів на вузькій приступці, дюймів, може, дванадцять завширшки, де ніяк не міг ні за що зачепитись руками. Маурірі побачив, що він хитається, сам висунувся над безоднею, спритно обминув Грифа і, йдучи, міцно загилив йому по спині, щоб привести до тями. Отоді Гриф і збагнув та назавжди запам'ятав, чому Маурірі названо Людиною-Цапом.

V

Місце на Великій Кручі мало свої переваги й вади. Склея була неприступна, і двоє людей могли обороняти її проти цілої тисячі. Крім того, вона стерегла прохід до вільного моря. Обидві шхуни, разом з Раулем Ван-Асвельдом та його горлорізами, були як у пастці. Гриф

переніс сюди заховану нижче тонну динаміту і був над ними пан. Він показав їм це якось уранці, коли шхуни спробували виплисти в море. Перша йшла "Валетта"; її вів на кодолі вельбот з полоненими фуатінцями. Гриф з Людиною-Цапом стежили за нею з-за безпечного прискалка на висоті триста футів. Поряд лежали їхні рушниці, а також головешка з ватри й велика в'язка динамітних паличок зі шнурами та детонаторами. Коли човен підійшов під кручу, Саурірі похитав головою.

— Це наші брати. Ми не можемо стріляти.

На носі "Валетти" було кілька Грифових матросів. Коло стерна теж стояв раятеєць. Пірати заховалися в каюті чи на другій шхуні, за винятком одного, що стояв серед палуби з рушницею в руках. Щоб захиститися, він щільно притулив до себе королевину дочку Наумоо.

— То головний чорт,— прошепотів Маурірі,— а очі в нього блакитні, як у тебе. Він страшна людина. Бачиш? Він обіймає Наумоо, щоб ми не могли в нього стріляти. Ти розумієш?

Легенький вітерець та приплив, що саме почався, заважали шхуні, і вона посувалася поволі.

— Ви розумієте по-англійському? — гукнув Гриф.

Чоловік здригнувся, підняв рушницю і глянув угору.

В його рухах було щось швидке й котяче; на обличчі з червонястою, як то звичайно в білявих людей, засмагою малювалося люте завзяття. То було обличчя вбивці.

— Так,— відповів він.— Чого вам треба?

— Вертайтеся назад, або я висаджу вашу шхуну,— перестеріг його Гриф. Він дмухнув на голівешку й прошепотів: — Скажи Наумоо, хай випручається від нього та біжить на ніс.

З "Громовика", що йшов слідом за "Валеттою", почали стріляти, і кулі заporошили в кручу. Ван-Асвельд зухвало зареготався, а Маурірі щось гукнув по-своєму Наумоо. Коли шхуна підійшла під саму скелю, Гриф побачив, як Наумоо вирвалася з піратових рук. Ту ж мить він притулив голівешку до сірника, застромленого в кінець короткого шнура, виліз зі свого захисту й шпурнув динаміт униз. Ван-Асвельд знову зловив жінку й борсався з нею. Аюдина-Цап, навівши на нього рушницю, чекав. Динаміт ударився об палубу цілою в'язкою, підстрибнув і відкотився до лівобічного жолобка. Ван-Асвельд побачив вибухівку, на хвилю завагався, а потім і він і жінка побігли на корму. Аюдина-Цап вистрілив, але влучив у камбуз. Кулі з "Громовика" посипалися частіше. Обидва чоловіки на Кручі позалазили під захист і вичікували. Маурірі хотів глянути, що діється внизу, та Гриф не пустив його.

— Задовгий шнур,— сказав він.— Другим разом уже знатиму.

Минуло півхвилини, поки вибухнуло. Що сталося після того, вони не бачили, бо з "Громовика" вже добре націлилися на Кручу й стріляли безперестанку. Один раз Гриф зважився виглянути, і як стій кілька куль бренькнуло йому над вухом. Проте він устиг помітити, що "Валетта" з проламаним правим облавком і зірваним поруччям хилилася й потопала, рухаючись за течією назад до гавані. Пірати й жінки, що ховалися в каюті на "Валетті", тепер під захистом стрілянини підпливали до "Громовика". Фуатінці, що тягли шхуну, відчепили канат, повернули назад і шалено гребли до південного берега.

З пересипу озвалися чотири рушниці. Отже, Браун зі своїми людьми пробрався лісом до берега і собі взявся допомагати. Вогонь трохи вщух, і Гриф та Маурірі теж прилучилися до стрілянини. Але дарма тільки витрачали кулі, бо пірати на "Громовику" стріляли з-за палубних

надбудов, та й вітер з припливом посували шхуну в глиб гавані. Від "Валетти" вже й знаку не лишилося; вона зникла в глибокому кратері.

Рауль Ван-Асвельд зробив дві речі, що свідчили про його розум та розважність,— аж навіть Гриф похвалив його. Вогнем із "Громовика" він присилював утікачів-фуатінців повернути назад і спокоритися йому. Водночас він послав човном половину своїх горлорізів на берег, щоб не дати Браунові добратись у глиб острова. Стрілянину чути було цілий ранок; Гриф догадався, що Брауна загнано на другий бік Великої Кручі. Становище не змінилося — одне тільки, що загинула "Валетта".

VI

Але місце на Великій Кручі мало й неабиякі вади. Там не було ані їжі, ані води. Впродовж кількох ночей, тільки-но сутеніло, Маурірі з одним раятейцем пливли до другого краю бухти по харчі. Та ось настала ніч, коли спалахнуло світло на воді й залунали постріли. Відтоді Велику Кручу відрізано вже й з боку моря.

— Нічого собі становище,— зауважив Браун, який дістав нагоду вдосталь потішитись пригодами в південних морях, що про них так багато начитався.— Ми їх тримаємо в руках, а Рауль нас. Він не годен утекти, а ми можемо повмирати з голоду, поки його стерегтимемо.

— Якби дощ, то води натекло б у кожную заглибину,— сказав Маурірі, коли вони пробули першу добу без води.— Великий брате, сьогодні вночі ми з тобою добудемо воду. На це спроможні тільки дужі люди.

Тої ночі Маурірі з Грифом узяли калабаші[1] з щільними затичками, кожний на кварту місткістю, і спустилися до моря узбіччям, поверненим до пересипу. Вони відпливли від берега футів на сто. Десь неподалік то сплескувало весло по воді, то вдарялося в човен, то часом спалахував сірник, як хтось на сторожових човнах запалював цигарку або люльку.

— На калабаші й чекай тут,— прошепотів Маурірі.

Обернувшись, він пірнув у глибину. Гриф занурив обличчя у воду й стежив, як за Маурірі світився фосфоричний слід, далі потьмянів і зник.

Минула довга хвилина, поки Маурірі нечутно виринув поруч Грифа.

— На, пий!

Калабані був повний, і Гриф напився свіжої прісної води, добутої з солоної безодні.

— Там б'є джерело,— сказав Маурірі.

— На дні?

— Ні, до дна ще далеко, так, як до вершини гори. А джерело на п'ятдесят футів завглибшки. Спускайся вниз, доки відчуєш холод.

Кілька разів удихнувши та видихнувши повітря, як роблять нирці, Гриф теж пірнув. Вода була солона й тепла. Потім, досить уже глибоко, вона помітно похолоднішала й зробилася не така солона. Тоді враз він опинився в холодній підземній течії. Гриф вийняв з калабаша затичку, і прісна вода забулькала, вливаючись у посудину. Неподалік, наче морський привид, неквапом пропливла величезна рибина, лишаючи за собою ясний фосфоричний поблиск.

Після того Гриф залишився на поверхні й тримав калабаші, що дедалі важчали, бо Маурірі брав їх по одному й наповнював водою.

— Тут є акули,— сказав Гриф, пливучи до берега.

— Пхе! — відповів Маурірі.— Ті акули їдять рибу. Ми, фуатінці, тим акулам брати.

— А тигрячі акули? Я їх теж тут бачив.

— Ну, коли придуть тигрячі акули, великий брате, то ми сидітимем без води, хіба що дощ піде.

VII

Через тиждень Маурірі та один раятеєць, що плавали по воду, вернулися з порожніми калабашами. У гавані з'явилися тигрячі акули. Наступного дня люди на Великій Кручі мучилися від спраги.

— Треба спробувати,— сказав Гриф.— Цієї ночі я попливу з Маутау. А завтра ти, брате, з Тегаа.

Гриф устиг добути лиш три кварта, коли вихопилися тигрячі акули й нагнали їх. На Кручі було шестеро чоловік, отже, на кожного припало по півкварти води, а в цілоденну тропічну спеку людині цього замало. Наступної ночі Маурірі й Тегаа повернулися зовсім без води. І другого дня Браун спізнав, що таке спрага, коли губи репаються до крові, піднебіння вкривається густим слизом, а спухлий язик не вміщається в роті.

Смерком Гриф з Маутау вирушили по воду. Вони по черзі пірнали в глибину до холодного прісного струменя і, поки наповнювалися калабаші, самі пили досхочу. З останнім калабашем випало пірнати Маутау. Гриф з поверхні води бачив, як замигтіли морські привиди, і з фосфоричних слідів угадував, що там почалася трагічна боротьба. Назад він повертався вже сам, але не випустив коштовного тягара — повних калабашів.

Їжі в них теж було обмаль. На Кручі нічого не росло. Унизу, де гримів прибій, до неї поприсмоктувалося повно черепашок, але туди годі було

дістатися таким урвищем. Часом в розпадинах траплялося знайти протухлих м'якунів і морських їжаків. Інколи щастило впіймати фрегата або ще якогось морського птаха. Раз на принаду з фрегатового м'яса попала їм на гачок акула. Вони зужили акуляче м'ясо теж на принаду і зловили ще кількох акул.

Але на воду в них і далі була страшенна скрута. Маурірі молився цапиному богові, щоб дав дощ. Тауте молився місіонерському богові, а двоє його навернених земляків зробилися відступниками й волали до своїх колишніх поганських божків. Гриф усміхався і щось обмірковував, а Браун, як очі ставали йому наче божевільні а почорнілий язик не вміщався в роті, лаяв усе на світі. Найбільше він кляв грамофон, що прохолодними вечорами вигравав на палубі "Громовика" священні гімни. Особливо він скаженів від одного з них: "Де не сміються й не сумують". Цей гімн, мабуть, вельми подобався на шхуні, бо грали його найчастіше. Браун, майже непритомний з голоду і спраги, отупілий від муки, міг лежати на камінні і байдуже слухати бренькання укулеле, тобто гітари, та співи ваїнейських жінок. Але він просто навіснів, коли понад водою лунали голоси церковного хору. Одного вечора розбитий тенор підхопив спів і завів разом з грамофоном:

Де не сміються й не сумують,

Там скоро буду я.

Де вже не сплять і не працюють,

Не жнуть, не сіють, не мудрують,

Там скоро буду я,

Там скоро буду я.

Браун підвівся, взяв рушницю й заходився наосліп стріляти в шхуну. Там знявся чоловічий і жіночий регіт, з пересипу у відповідь теж посипалися кулі. Однак розбитий тенор не перестав співати, а Браун стріляв, аж поки грамофон замовк.

Тої ночі Гриф і Маурірі повернулися з одним тільки калабашем води. На Грифовому плечі бракувало дюймів шість шкіри. То акула черкнула його своєю шорсткою лускою, коли він тікав від неї.

VIII

Одного дня, рано-вранці, коли сонце ще не палило з усієї сили, від Рауля Ван-Асвельда прийшла пропозиція почати переговори.

Її приніс Браун із сторожового поста, влаштованого серед бескиддя за сто ярдів нижче. Гриф саме сидів навпочіпки біля невеличкого багаття і смажив шматок акулячого м'яса. Останню добу їм поталанило. Вони назбирали водоростей та морських їжаків. Тегаа впіймав акулу, а Маурірі великого восьминога в тій ущелині, де вони тримали динаміт. Крім того, за ніч їм пощастило двічі принести води, поки тигрячі акули їх винюхали.

— Каже, що хоче прийти до нас та побалакати,— пояснив Браун.— Але я знаю, чого тій тварюці треба. Йому кортить подивитись, чи скоро ми тут повмираємо з голоду.

— Ведіть його сюди,— сказав Гриф.

— І ми його вб'ємо! — радісно вигукнув Людина-Цап.

Гриф похитав головою.

— Але ж він убивця, великий брате, він тварюка й чорт,— обурився Людина-Цап.

— Ні, брате, ми його не вб'ємо. Не можна ламати свого слова, такий у нас звичай.

— Безглуздий звичай.

— А все ж то наш звичай,— поважно відповів Гриф, перевернувши на жару шматок акулини, і, помітивши, якими жадібними очима дивиться на м'ясо Тегаа, додав: — Не показуй, що ти хочеш їсти, коли прийде головний чорт. Удавай, ніби ти навіть не знаєш, що таке голод. Звари ось цих морських їжаків, а ти, великий брате, приготуй восьминога. Ми запросимо головного чорта на сніданок. Нічого не лишайте, готуйте все.

Коли Рауль Ван-Асвельд надійшов разом із здоровезним ірландським тер'єром, Гриф, що й далі смажив м'ясо, підвівся йому назустріч. Рауль не простяг руки, вчасно збагнувши недоречність такого жесту.

— Здорові були! — сказав він.— Я багато чув про вас.

— А я б радий був про вас нічого не чути,— відповів Гриф.

— Я також,— не розгубився той.— Спершу, поки не довідався докладно, я гадав, що переді мною звичайний собі капітан торговельної шхуни. Тим-то вам і пощастило мене замкнути.

— А мені соромно признатись, що я не оцінив був вас як слід,— усміхнувся Гриф.— Думав, так собі, морський злодюжка, аж воно чистий пірат і душогуб. Через це я й утратив свою шхуну. Отже, ми, власне, квити.

Навіть крізь смагу видно було, як Раулеве обличчя спалахнуло, проте він стримався. Він перебіг очима по їжі та повних калабашах, але не показав свого подиву. Він був високий, стрункий і гарної статури.

Гриф, розглядаючи прибульця, намагався з лиця вгадати його вдачу. Очі Раулеві дивилися владно й пильно, але трошки заблизько були посаджені — не занадто, а все ж таки вони порушували пропорційність, як узяти на увагу його широке чоло, міцне підборіддя та дужі вилицюваті щелепи. Міць! Так, його обличчя було сповнене сили, а проте Гриф невиразно відчував, що цьому чоловікові чогось бракувало.

— Ми обоє дужі люди,— сказав Рауль, уклонившись.— Сто років тому ми могли б змагатися за цілі імперії.

Гриф і собі вклонився.

— Так, сто років тому ми могли б вирішувати їхню долю. А нині ми, на жаль, сваримось, бо порушено колоніальні закони тих імперій.

— Усе йде за вітром,— сентенційно зауважив Рауль, сідаючи.— їжте собі. Я не перешкоджатиму вам.

— Може, й ви з нами? — запросив Гриф.

Прибулець пильно глянув на нього й згодився.

— Я геть спітнів,— сказав він.— Можна мені вмитися?

Гриф кивнув і загадав Маурірі принести калабаш. Кварта коштовної рідини марно вилилась на землю. Рауль зиркнув у вічі Людині-Цапові, але нічого не добачив, окрім млявої байдужості.

— Собака хоче пити,— сказав Рауль.

Гриф кивнув, і другого калабаша подали собаці.

Рауль знову вдивлявся в очі тубільцям і нічого в них не добачив.

— Шкода, що не маємо кави,— вибачився Гриф.— Вам доведеться пити звичайну воду. Подай калабаш, Тегаа. Покуштуйте цієї акулини. В нас є ще восьминіг, морські їжаки та салат із водоростей. Ось тільки нема фрегата. Хлопці вчора поледачилися і не пішли на лови.

Гриф був такий голодний, що міг би їсти цвяхи, присмачені салом, проте жував неохоче й кидав шматки собаці.

— Ніяк ще не звикну до цього примітивного харчу,— зітхнув він, сідаючи віддалік.— От консервів, тих, що лишилися на "Громовику", я з'їв би, а цієї погані...— Він узяв з півфунта смаженої акулини й кинув собаці.
— Та, мабуть, звикну, коли ви ще не хочете здаватись.

Рауль прикро засміявся.

— Я прийшов запропонувати умови,— виголосив він.

Гриф похитав головою:

— Які можуть бути умови! Я тримаю вас за чуба й не думаю випускати.

— Гадаєте, що запакували мене в цій дірці? — скрикнув Рауль.

— Авжеж, живий ви звідси не вийдете, хіба що в подвійних кайданах.
— Гриф задумливо глянув на свого гостя.— Мені не первина мати діло з такими, як ви. І я гадав, що від вашого брата давно вже очищено південні моря. Аж не тобі, ви ще є,— так би мовити, своєрідний анахронізм. Ви пережиток, і нам треба від вас звільнитися. Я порадив би вам вернутися на шхуну та вистрілити собі в скроню. Це єдиний спосіб уникнути того, що на вас чекає.

Таким чином переговори, принаймні для Рауля, нічого не дали, він повернувся до своїх, переконаний, що люди на Великій Кручі можуть

протриматися хоч би цілий рік. Одначе він швидко змінив би свою думку, якби побачив Тегаа та раятейців у ту мить, коли він зник за скелями: вони лазили по камінню й обсмоктували та обгризали недоїдки, що їх залишив собака.

ІХ

— Нині довелося нам поголодувати, брате,— сказав Гриф,— але це краще, ніж потім довго мучитися з голоду. Після того, як головний чорт побенкетував з нами й досхочу напився доброї води, він довго не залишиться на Фуатіно. Може, вже й завтра він спробує виїхати. Сьогодні ми з тобою, Маурірі, ночуватимемо по той бік Кручі. Тегаа влучно стріляє, то й він піде з нами, якщо здолає туди дістатись.

З усіх раятейців лише Тегаа вмів так добре лазити по скелях, щоб зважитись на той небезпечний перехід. Удосвіта він уже примостився в захищеній камінням заглибині, ярдів за сто праворуч од Грифа і Маурірі.

Першою пересторогою їм була стрілянина на пересипу: то Браун з двома раятейцями подав знак, що пірати відступають, і переслідував їх лісом аж до берега. В своєму орлиному гнізді на Кручі Гриф ще чекав цілу годину, поки з'явився "Громовик", прямуючи до протоки. Як і раніш, попереду у вельботі пливли полонені фуатінці. Коли вони повільно посувалися під Кручею, Маурірі з Грифового наказу гукнув їм, що вони мають робити. Біля Грифа лежало кілька добре скручених в'язок динамітних паличок з дуже короткими шнурами.

На палубі "Громовика" було людно. На носі з рушницею в руках серед матросів-раятейців стояв пірат, що в ньому Маурірі впізнав Раулевого брата. Далі коло стерничого — ще один. До нього, станом до стану, була припнута стара королева Матаара. По другий бік стерничого стояв капітан Глас із рукою на черезплічнику.

Посередині, так само, як і перше, влаштувався Рауль, ховаючись за прив'язану до нього Наумоо.

— Доброго ранку, Грифе! — гукнув Рауль.

— А я ж вас попереджав: ви покинете острів хіба що в подвійних кайданах,— сумовито озвався до нього Гриф.

— Ви не зважтесь повбивати всіх своїх людей, що тут на шхуні,— відказав той.

Шхуна посувалася поволі, поштовхами, так, як гребли люди в човні, і була вже майже під самою Кручею. Фуатінці й далі гребли, проте не налягали на весла, і той, що стояв на носі, зараз же навів на них рушницю.

— Кидай, великий брате! — гукнула Наумоо фуатінською говіркою.— Душа моя в горі, і я бажаю смерті. В "нього ніж готовий перетяти шворку, але я його затримаю. Не бійся, великий брате! Кидай лише мерщій і прощай!

Гриф завагався, потім опустив голівешку, що її вже роздмухував.

— Кидай! — умовляв його Людина-Цап.

Але Гриф усе вагався.

— Великий брате, якщо вони вийдуть у море, все одно Наумоо вмере. І решта всі! Що важить її життя проти багатьох?

— Якщо кинете динаміт або хоч стрільнете, то ми тут усіх повбиваємо,— гукнув Рауль.— Я переміг вас, Грифе! Ви не можете вбити цих людей, а я можу. Цить, ти!

З останніми словами він удався до Наумоо, яка кричала щось потубільчому. Рауль став душити її аа шию, щоб мовчала, а вона, вчепившись у нього обіруч, благально дивилась на Грифа.

— Кидайте, Грифе, хай їм біс! — низьким басом гримнув капітан Глас.
— Вони паскудні, і в каюті їх повно.

Пірат з припнутою старою королевою обернувся й навів рушницю на капітана Гласа, і тоді Тегаа, націлившись на нього зі своєї позиції, натис на гачок. Рушниця впала піратові з рук: на його обличчі проступив страшений подив, коли ноги під ним улякнули й він гепнувся на палубу, а за ним і прив'язана до нього королева.

— Ліворуч! Круто ліворуч! — гукнув Гриф.

Капітан Глас удвох з канаком крутнули стерно, і "Громовик" повернув носом до Кручі. Посеред шхуни Рауль усе ще борсався з Наумоо. На поміч йому кинувся брат. Тегаа й Людина-Цап разом вистрілили в нього, але не влучили. Ту мить, як Раулів брат приставив рушницю до тіла Наумоо, Гриф торкнувся головою сірника, ввіткнутого в кінець шнура. Коли він обома руками шпурнув важку в'язку динаміту вниз, гримнув постріл. Наумоо звалилась додолу, і водночас упав динаміт. Цього разу шнур був короткий. Динаміт вибухнув, тільки-но долетівши до палуби, і та частина "Громовика", де стояли Рауль, його брат і Наумоо, зникла безслідно.

У шхуні пробило облавок, і вона відразу почала осідати. На носі всі раятейці пострибали у воду. Капітан Глас копнув ногою в лице першого чоловіка, що вистрибнув східцями з каюти, але ті, що тікали слідом, звалили його додолу й пробігли по ньому потоптом. Зараз же за піратами вихопились нагору ваїнейські жінки і теж пострибали за борт. А "Громовик" уже осідав, аж нарешті досяг кілем дна коло самісінької Кручі.

Згори Грифові добре було видно все, що діялося під водою. Він побачив, як Матаара на сажневій глибині відв'язалася від мертвого пірата і впливла на поверхню. Вистромивши з води голову, вона вгледіла за кілька ярдів далі капітана Гласа, що не годен був плисти й потопав. Королева, хоч була вже й стара, але остров'янка: вона підпливла до капітана і, підтримуючи його на поверхні, допомогла добутися до щогл, які стриміли з води.

На воді серед темних голів полінезійців мелькало п'ять білявих та рудих. Гриф, з рушницею наготові, чекав, коли можна буде стрельнути. Людина-Цап теж націлювся і за хвилину влучив. Вони побачили, як одне тіло поволі поринає вглиб. Але довершили помсту над ними матроси-раятейці, здорові й дужі, що плавали, наче риби. Вони швидко кинулися туди, де вигулькували біляві й руді голови, вхопили чотирьох живих іще піратів, затягли глибоко під воду й потопили, мов цуценят.

За десять хвилини усе скінчилося. Жінки з Ваїнею, сміючись і галасуючи, чіплялися за вельбот, що тяг був на кодолі шхуну, а матроси-раятейці чекали на команду, зібравшись круг салінгів, за які трималися капітан Глас і Матаара.

— Бідолашний "Громовик",— журився капітан Глас.

— І зовсім не бідолашний,— відказав Гриф.— За тиждень ми його витягнемо, полагодимо борт і попливемо далі.— А тоді звернувся до королеви: — Як себе почуваєш, сестро?

— Наумоо вмерла, брате, Мотуаро вмер, але Фуатіно знову наш. День тільки-но почався. Моє слово буде переказане всьому моєму народові в горах, де живуть кози. І сьогодні ввечері ми знов питимем і гулятимем у Великій Хижі, так, як ще ніколи не гуляли.

— Їй давно вже слід було покласти нові шпангоути,— мовив капітан Глас.— Але хронометри будуть уже негодящі до самого кінця подорожі.

[1] К а л а б а ш — посудина з видовбаної гарбузини або із шкарлупи кокосового горіха.